

5. Прилог Јавном позиву

ДУЧИЋЕВ ЖИВОТНИ И КЊИЖЕВНИ ПУТ

Књижевно стваралаштво Јована Дучића допрло је до нас као непролазна вриједност. Констатација да је Дучић „најизразитији пјесник наше поезије“ доводи нас до спознаје да је све оно што је речено о њему недовољно, да његово књижевно дјело пружа нове инспирације, надахњује нас да трагамо за још неоткривеним вриједностима и путоказима које нам је овај маг писане ријечи оставио.

БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ

Овај дични Херцеговац рођен је у засеоку Подгливље крај Требиња, 15. фебруара 1874. године.¹ По завршетку основне школе у родном граду, прелази с мајком и сестром у Мостар, гдје се настањује у кући свог полубрата Риста Глоговца², трговца. Похађа Трговачку школу (1883-1886) и активно учествује у раду Православног пјевачког друштва „Гусле“ а у трећем разреду упознаје се са Светозаром Ћоровићем и Алексом Шантићем. Сватројица су одушевљени поезијом и почињу да се баве књижевним радом.

Одлучивши да напусти трговачки позив, Дучић се уписује у Учитељску школу у Сарајеву. До тада је већ почео да сарађује у књижевним часописима. Пошто су у Сарајеву фаворизовани само странци, Дучић, носећи патриотско осјећање из родног града, прелази у Сомбор и уписује се 1891. године у Учитељску школу, тзв. Препарандију. Дипломирао је 23. јуна 1893. године а прво мјесто његовог службовања била је Бијељина.

Већ првог септембра Дучић је у Бијељини и настањује се у кући, тада већ почившег, познатог трговца Пере Живановића. Поред Перине супруге Анице, глава куће је зет Јован Николић, не баш успјешан у трговини, али богат дјецом. Најстарија је Магдалина – Мага а затим њен брат Стево, такође, учитељ.³ Пошто јој је мајка раније умрла, Мага се бринула о станарима који су код њих становали. Тако је одмах упознала новог учитеља те ће се између њих убрзо развити љубав.

Дучић је добио мјесто учитеља у Православној основној школи која је почела с радом 1838. године а налазила се преко пута Православне цркве Св. Георгија, подигнуте 1867. године. У Бијељини је још увијек патријархални начин дружења на конфесионалној основи (сијела, вашари, мобе), гдје се млади виђају и друже а запажено је и гостовање позоришне трупе Фотија Илинчића која долази из Србије.

¹ Као године Дучићевог рођења спомињу се још и: 1871, 1872, 1873.

² Дучићева мајка Јованка два пута се удавала: из првог брака имала је дјецу Ристу и Соку а из другог Јована и Милеву

³ Јово Николић и његова супруга Јелка, ћерка Пере Живановића, имали су још дјецу: Живана, Зору, Милицу и Даницу.

Приликом светосавске приредбе 1893. године, у новоотвореном Хотелу „Дрина“, Дучићу је припала част да одржи поздравни говор, што указује да је он уважена личност у граду. Сем тога, за ову приредбу, режирао је и позоришни комад Јована Стерије Поповића „Светислав и Милева“. Тако се може рећи да је Дучић зачетник позоришног живота у Бијељини, који ће касније кулминирати оснивањем Позоришта „Сцена“ (1935).

Трговачка класа је претплаћена на часопис „Босанска вила“ који се чита међу младим свијетом, па се и Мага Николић осмјелила да у њему објави неке пјесме, добивши данас епитет прве бијељинске пјесникиње.

Дучић и Мага уживају у љубавном заносу и новембра мјесеца 1893. су се „обећали једно другом“. Вјероватно да би избјегао чаршијске приче, Дучић се преселио у дио града Галац, али, како сазнајемо из његових писама, скоро свако вече долазио је под „пенџер“ Магине куће или у њену башту, гдје се двоје младих састајало.

Међутим, десило се оно чему се нико није надао. У мају 1894. године, по наредби котарског (среског) начелника, извршен је претрес Дучићевог стана, у коме су нађене његове двије пјесме: „Ој, Босно!“ и „Отаџбини“ које су теретиле Дучића да пјева против тадашње власти. Дучић је већ дуже времена сметао аустроугарским властима као искрени патриота и доказани пјесник родољубивих пјесама. Након тога Земаљска влада је, јула мјесеца, донијела рјешење да он напусти Бијељину.

ДУЧИЋЕВО КЊИЖЕВНО СТВАРАЛАШТВО ВЕЗАНО ЗА БИЈЕЉИНУ

Своју прву пјесму „Самохрана мајка“ Дучић објављује у сомборском часопису „Голуб“ 1886. године и од тада започиње његов књижевни рад који ће трајати све до његове смрти 1943. године, у граду Гери (САД). До доласка у Бијељину Дучић је објављивао пјесме у низу часописа те је већ стекао репутацију познатог пјесника.

Након доласка у Бијељину Дучић наставља са објављивањем дјела у књижевној периодици. Тада пише приказ спјева Радована Кошутића „Синови Бога Мрака“ а поред тога испјевао је и низ пјесама које су, углавном, под утицајем Војислава Илића. У тој години објављује и приказ приповијетке Јанка Веселиновића „Селанка“. Затим слиједи низ пјесама љубавне тематике („Јесења елегија“ , „За што мири слађан вјетрић, када тихим свјетом мине“ (први стих), „Ноћна пјесма“, „Прича“, „Храм разорен стоји – душа моја млада“), које су инспирисане његовом дјевојком Магом. „Ноћ у Деволу“ могла би бити алузија на Аустроугарску. Пјесма „Прометеј“ пјева о познатом борцу за „свјетлост ума и свјета“, док је „Уз пехар“ ода животу.

На врхунцу своје љубави према Маги Дучић пише причу „Стручак милодува“ са необичним поднасловом „Приказано гђици М. Живановићевој“. Након много перипетија прича се завршава срећно. Радња у овој приповијети догађа се у Бијељини, те се и спомињу неке од истакнутих личности под својим именима. Прича је писана кад је Дучић

мислио да ће се оженити Магом. У 1894. години Дучић објављује и пјесму „Пророк“ која носи мисаоне акценте. Он пише и текст из педагошке праксе о „Школском вјеснику“ препоручујући овај часопис „српском учитељству“. Овом периоду припадају и Дучићеве пјесме нађене у његовом стану. То су пјесме: „Ој, Босно!“ и „Отаџбини!“ које се истичу својим патриотским тоном.

Далеко од Бијељине, у Мостару, Дучић објављује у часопису „Нада“ који излази у Сарајеву, приповијетку под називом „Божија воља“ (са поднасловом „Приповијетка из Бијељине) у којој описује двоје младих чија се љубав трагично завршава. Ова приповијетка односи се опет на Магу.

У периоду од 1894. до 1901. године Дучић пише, углавном, љубавне пјесме и све су оне везане за Магу. Својом умјетничком љепотом и сублимним тоном издвајају се пјесме: „Јесење елегije“, „На расанку“, „Куда ћеш!“, „Не чекај ме!“, „Послије много година“, „Прежалићеш и ти мене“, „Растанак“, „Из пошљедњих пјесама Лејили I-VIII“, али ће Мага инспирисати и „Јесење сонете I-VI“, „Залазак сунца“, „Зашто“, „Чежња“, које по својој поетској оркестрацији, по новом пјесничком проседеу улазе у другу фазу Дучићевог стварања (1901-1910).

Сем љубавних пјесама, Дучић пише и остале врсте лирике (описне, социјалне, мисаоне и др. пјесме) и његова прва фаза карактеристична је по жанровској разноврсности : критике књижевних дјела, цртице, чланци, као и његова прва ликовна критика. Зато ће Радомир Константиновић записати: „Дучић се објавио већ на почецима својим као човек славе и величине.“

Године 1901., кад се он налази на студијама у Женеву и објављује у Мостару прву збирку пјесама под називом „Пјесме“, настаје нова етапа у Дучићевом животу, а и стваралаштву, у којој он жели да уздигне своју поезију на пиједестал европске лирике.

Али краткотрајан боравак у нашем граду и љубав према Маги оставиће неизбрисив траг у пјесниковом сјећању. Мага ће остати дио Дучићевог живота а Бијељина легендарно мјесто његове младости, које се може поносити што је њеним улицама, једно вријеме, корачала таква књижевна величина као што је Јован Дучић. Зато је подизање спомен-бисте или споменика Дучићу обавеза нашега града.

КРИТИКЕ ДУЧИЋЕВЕ ПОЕЗИЈЕ РАНОГ ПЕРИОДА (ИЗБОР)

„Јован Дучић је јунак новије поезије; ако неко од млађих талената рачуна на ловоров венац – Дучић је међу изабранима први. Његово песништво заузима већ неки свој положај у српској књижевности, а будућност, којој он смјло у загрљај хита, његова је.“ (1878)

Јован ПРОТИЋ

За пјесму „Послије много година“ „без икаквог претеривања може се рећи да ови емотивни стихови, ова истинска песма, долази међу најбоље што их је дала цела наша млада песничка школа, и да је могла изаћи из пера само правога песника.“

Јован СКЕРЛИЋ

„Да, Дучић јесте пјесник културе. Он је заиста сјајно „прочитао“ стару грчку и римску, њемачку и друге европске књижевности. Али он је превасходно сребрним пјесничким кључем откључао сопствену традицију“,

Рајко Петров НОГО

БИБЛИОГРАФИЈА ДУЧИЋЕВИХ ДЈЕЛА (ИЗВОД)

1. Пјесме, „Зора“, Мостар, 1901.
2. Песме, *Српска књижевна задруга*, Београд, 1908.
3. Песме у прози, *Плаве легенде*, Београд, 1908.
4. Песме („*Давидовић*“), Београд, 1908.
5. Песме („*Цвијановић*“), *Београд, 1911*.
6. Сабрана дела I-VI, Народна просвета, Београд, 1929-1930.

НОВИЈА ЛИТЕРАТУРА О ЈОВАНУ ДУЧИЋУ (ИЗБОР)

1. Влатковић, Драгољуб, Три љубави Јована Дучића, *ДИК Књижевне новине – Енциклопедија*, Београд, 1995.
2. Лукић, Љиљана, Кључар чудне љепоте Јован Дучић, *Завод за уџбенике и наставна средства*, Источно Сарајево, 2008. (300 страна)
3. Лукић, Љиљана /приређивач/ Јован Дучић, Рани радови I, *СКП „Просвјета“*, Бијељина, 2010. (друга књига, из финансијских разлога, није још објављена)
4. Милошевић, Милош, Рани Дучић, *Светови, Октроих*, Нови Сад-Подгорица, 1993.
5. Милошевић, Радослав /приређивач/ Епска рапсодија о Јовану Дучићу, *Графокомери*, Требиње, 2006.
6. Поповић, Радован, Жудња за фракком, *Народна књига*, Београд, 1988.

Мр Љиљана ЛУКИЋ